

ДОДАТОК ДО ЛИСТА МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

від 26.06. 2015 р. № 1/9-305

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ БАЗОВИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ У 2015/2016 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Особливості вивчення базових навчальних дисциплін у 2015/2016 навчальному році пов'язані, першою чергою, зі змінами, внесеними до навчальних програм.

На виконання наказів Міністерства освіти і науки України від 05.11.2014 № 1275 «Про проведення експертизи та громадського обговорення типових навчальних планів та навчальних програм для початкової школи» та від 06.02.2015 № 100 «Про розвантаження навчальних програм для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів» до навчальних програм внесено зміни, спрямовані на їх розвантаження, урахування вікових особливостей розвитку дитини, відповідність сучасному розвитку науки та технологій.

Після громадського обговорення та розгляду Колегією Міністерства зміни до програм були затверджені наказами МОН:

- 1) № 149 від 22.12.2014 «Про затвердження змін до навчальних програм для 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» з української мови, літературного читання, математики, природознавства, «Я у світі», інформатики, російської мови для шкіл із російською мовою навчання, української мови для шкіл із навчанням російською мовою;
- 2) № 584 від 29.05.2015 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1–3-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» з української мови, літературного читання, математики, природознавства, «Я у світі», інформатики, російської мови для шкіл із російською мовою навчання, української мови для шкіл із навчанням російською мовою;
- 3) № 585 від 29.05.2015 «Про затвердження змін до навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня», яким затверджено зміни та надано гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки» програмам для 5–9 класів із таких навчальних предметів:

українська мова, українська література, зарубіжна література, іноземні мови, історія України, всесвітня історія, математика, біологія, фізика, хімія, географія, інформатика, трудове навчання, українська мова для шкіл із навчанням російською мовою, українська мова для шкіл із навчанням молдовською мовою, українська мова для шкіл із навчанням румунською мовою, українська мова для шкіл з навчанням польською мовою, українська мова для шкіл із навчанням угорською мовою, болгарська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, мова іврит для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, молдовська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням молдовською мовою, польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням польською мовою, російська мова для шкіл із навчанням українською мовою (початок навчання з 1-го класу), російська мова для шкіл із навчанням українською мовою (початок навчання з 5-го класу), російська мова для шкіл із навчанням російською мовою, румунська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою (початок вивчення з 1 класу), румунська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою (початок вивчення з 5 класу), румунська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням румунською мовою, словацька мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою, угорська мова для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням угорською мовою, інтегрований курс «Література» (молдовська та зарубіжна), інтегрований курс «Література»

(польська та зарубіжна), інтегрований курс «Література» (російська та зарубіжна) для шкіл із навчанням російською мовою, інтегрований курс «Література» (румунська та зарубіжна), інтегрований курс «Література» (словацька та зарубіжна),

Навчальні програми зі змінами розміщено на сайті (<http://iitzo.gov.ua/serednya-osvita-navchalni-prohramy/>). Програми позбавлені жорсткого поурочного поділу, учителі можуть обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах окремої теми, але так, щоб не порушувалась логіка його викладу.

Обласні, районні та міські методичні кабінети (об'єднання) не можуть втручатися в такі питання, оскільки це винятково компетенція вчителя.

Навчально-методичне забезпечення, рекомендоване Міністерством до використання в навчальних закладах, зазначено у Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, розміщених на офіційному веб-сайті Міністерства (www.mon.gov.ua).

Дозволяється використовувати підручники з відповідним грифом Міністерства, що видані в попередні роки, враховуючи при цьому зміни у програмах.

Щодо додаткової навчально-методичної літератури, то вчитель вільний у її виборі й може застосовувати таку, що найкраще реалізовує його методику навчання.

Також залишаються актуальними методичні рекомендації Міністерства щодо організації навчально-виховного процесу і вивчення базових дисциплін попередніх років. Тексти методичних рекомендацій розміщені на сайті МОН (<http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/methodical-recommendations>) та в Інформаційних збірниках Міністерства освіти і науки відповідних років.

Відповідно до наказу МОН України від 08.05.2015 № 518 змінено назву предмета «Світова література» на «Зарубіжна література».

Необхідно також врахувати в роботі листи Міністерства від 3 червня 2014 р. №1/9-282 «Про формування класів з навчанням українською мовою, мовами національних меншин та вивчення цих мов», від 6 червня 2014 р. № 1/9-299 «Про забезпечення права представників кримськотатарського народу на здобуття загальної середньої освіти рідною мовою чи вивчення цієї мови» щодо неприпустимості звуження конституційних прав громадян на здобуття освіти українською мовою,

мовами національних меншин чи вивчення цих мов, а також забезпечення освітніх прав представників кримськотатарського народу.

На відміну від підходів до укладання методичних рекомендацій про вивчення предметів, що практикувалися упродовж багатьох років і в яких нерідко з року в рік переповідалися добре відомі вчителям-практикам і методистам загальнодидактичні концепції та підходи до навчання дітей, у цьогорічних рекомендаціях переважно йдеться про нововведення.

Початкова школа

З метою розвантаження навчальних програм для учнів початкової школи наказами Міністерства освіти і науки України від 22.12.2014 № 1495 «Про затвердження змін до навчальних програм для 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» та від 29.05.2015 № 584 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1–3-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» затверджено зміни до таких програм: «Українська мова», «Літературне читання», «Математика», «Природознавство», «Я у світі», «Інформатика», «Українська мова для шкіл з навчанням російською мовою», «Російська мова для шкіл з російською мовою навчання». Рекомендації щодо використання навчальних програм уміщено в пояснювальних записках до них. Зміни, внесені до програм, оприлюднено на сайті МОН: <http://www.mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-prohramy.html>.

У навчальних програмах для 1–4 класів з метою запобігання надмірного контролю уточнено і конкретизовано державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Такі поняття, як «знає», «пояснює», «досліджує» змінено на «має уявлення», «розуміє», «застосовує». На відміну від попередньої редакції програм, у змінених програмах резервні години не передбачено. Завдяки цьому збільшиться кількість годин на вивчення складних тем; учитель матиме більше можливостей викладати матеріал ритмічно, маючи час на закріплення і повторення учнями засвоєного ними матеріалу.

У 4 класі учні продовжують вивчати природознавство, «Я у світі», інформатику.

Під час планування роботи з інформатики у 4 класі вчителю необхідно звернути увагу не тільки на зміст навчального матеріалу, який було розвантажено, а й на державні вимоги до рівня

ОФІЦІЙНО ПОВІДОМЛЯЄМО

загальноосвітньої підготовки учнів, які уточнено з метою запобігання надмірного контролю.

Звертаємо увагу на те, що тема «Графічний редактор» є повторенням і закріпленням аналогічної теми, що вивчалася в 2-му класі, тому доцільно вивчати цю тему в 4-му класі на основі іншого графічного редактора.

Під час вивчення теми «Безпека дітей в Інтернеті» необхідно передбачити детальне ознайомлення учнів із правилами безпечної роботи в Інтернеті в процесі пошуку інформації, а також під час різноманітних Інтернет-спілкувань. Під час вивчення цієї теми доцільно проводити обговорення ситуацій, що можуть виникнути під час роботи в Інтернеті, використовувати різноманітні рольові ігри та ін. Водночас у програмі передбачено ознайомлення учнів з Інтернет-ресурсами, які вони можуть використати в своїй навчальній діяльності у процесі вивчення різних предметів, під час проведення міні-досліджень тощо.

Тема «Висловлювання. Алгоритми з розгалуженням і повторенням» продовжує алгоритмічну лінію курсу. У процесі вивчення цієї теми потрібно періодично звертатися до життєвого досвіду учнів, добирати разом із ними і аналізувати алгоритми, які вони використовували під час вивчення інших предметів, у їхній повсякденній діяльності, у діяльності їхніх батьків, друзів, знайомих тощо.

Інформатика

У 2015/2016 навчальному році учні 7 класів загальноосвітніх навчальних закладів продовжать вивчення інформатики за програмою «Інформатика. Навчальна програма для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів», складеною з розрахунку 1 година на тиждень. Звертаємо увагу, що в програму внесено зміни, затверджені наказом Міністерства від 29.05.2015 № 585 «Про затвердження змін до навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня». Розвантажену та доопрацьовану програму розміщено на офіційному веб-сайті МОН України: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/

Таким чином, у 7 класі учні загальноосвітніх навчальних закладів будуть вивчати наступні розділи:

Назва розділу	Кількість годин
Електронне листування	4

Назва розділу	Кількість годин
Моделювання	3
Алгоритми з повторенням і розгалуженням	9
Табличний процесор	8
Розв'язування компетентнісних задач	4
Виконання індивідуальних навчальних проектів, у тому числі з використанням програмних засобів навчального призначення (математика, фізика, хімія, біологія, географія тощо)	4
Резерв	3
Всього	35

Зміни відбулися в програмі для учнів 7 класу в темі «Моделювання»: зменшено обсяг навчального матеріалу теми, а відповідно і кількість годин на її вивчення, зменшено кількість обов'язкових практичних робіт. За рахунок цього збільшено кількість часу на вивчення теми «Алгоритми з повторенням і розгалуженням» та додано ще одну резервну годину.

Рекомендуємо виконання практичної роботи № 2 «Побудова інформаційних моделей» поєднати з повторенням та закріпленням умінь учнів працювати у графічному або текстовому редакторі, а між темами «Моделювання», «Алгоритми з повторенням та розгалуженням», «Табличний процесор» провести тісний зв'язок, продовживши формування вмінь учнів створювати алгоритмічні, табличні та графічні моделі в обраних учителям середовищах для виконання алгоритмів та табличних розрахунків.

Інформуємо, що для практичної реалізації теми «Алгоритми з повторенням та розгалуженням» можна використовувати безкоштовні онлайн сервіси:

- он-лайн середовище [code.org](https://studio.code.org) (<https://studio.code.org> — для реалізації завдань цієї теми найбільше підійдуть 3 та 4 курс);
- <http://codcombat.com/>, навчання через гру.

Зазначаємо, що вчитель має право корегувати послідовність вивчення тем, визначених у навчальній програмі на свій розсуд.

Новою для учнів та вчителів, які викладають інформатику в 7 класі, буде тема «Розв'язування

компетентнісних задач», що є однією з важливих складових роботи в системі навчання інформатики. Розв'язування компетентнісних задач зазвичай передбачає сім етапів діяльності учнів:

- *визначення, ідентифікація даних*: учень розуміє умову задачі, правильно ідентифікує поняття, деталізує запитання, знаходить у тексті задачі відомості та дані, які задані в явному чи неявному вигляді;
- *пошук даних*: учень формує стратегію розв'язування задачі, планує свою роботу при виконанні завдання, добирає умову пошуку для розв'язування завдання, зіставляє результати пошуку із метою, здійснює пошук даних в Інтернеті;
- *управління*: учень структурує потрібні дані для пошуку розв'язку;
- *інтеграція*: учень порівнює і зіставляє відомості із кількох джерел, виключає невідповідні та несуттєві відомості та вчасно зупиняє пошук;
- *оцінка*: учень правильно шукає відомості в базі даних, відбирає ресурси згідно зі сформульованими чи запропонованими критеріями;
- *створення*: учень ураховує особливості призначення підсумкового документа, добирає середовища опрацювання даних, стисло і логічно викладає узагальнені дані, обґрунтовує свої висновки;
- *передавання повідомлень*: учень у разі потреби архівує дані, адаптує повідомлення для конкретної аудиторії, створює підсумковий документ акуратно та презентабельно.

При проектуванні компетентнісних задач слід ураховувати, що в 7 класі опрацювання даних учнями повинно здійснюватися за допомогою однієї технології або в одному середовищі, у 8 класі — двох технологій або у двох середовищах, у 9 класі — кількох технологій або в кількох середовищах.

Учитель самостійно добирає кількість і зміст компетентнісних задач. Оцінювання компетентнісних задач є обов'язковим для всіх учнів класу.

Детальніше ознайомитися з теорією проектування компетентнісних задач у інформатиці можна за посиланнями:

- http://www.ii.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/13/03.pdf;
- <http://ite.kspu.edu/issue-6/p-23-31/full>.

Навчальний час, що відводиться на вивчення курсу інформатики, рекомендується розподіляти таким чином:

- 30 % навчального часу відводиться на засвоєння теоретичних знань;
- 70 % навчального часу — на формування практичних навичок роботи з сучасною комп'ютерною технікою та ІКТ.

Під час вивчення курсу інформатики в 7 класі обов'язковим є проведення восьми практичних робіт. Тривалість виконання практичних робіт не повинна перевищувати 20 хвилин (санітарні норми щодо тривалості безперервної роботи за комп'ютером учнів цієї вікової категорії).

Під час вивчення теми «Електронне листування» рекомендується використовувати українські поштові сервери, такі як: i.ua, ukr.net, mail.online.ua, meta.ua, ukrpost.net. Особливу увагу при вивченні теми рекомендується приділити етиці електронного листування, правилам безпечного листування.

У зв'язку з активним використанням ресурсів мережі Інтернет у навчально-виховному процесі постає нагальна потреба захисту дітей від інформації, яка несе загрозу їх морально-психічному здоров'ю. Під час проведення уроків і позакласних заходів із використанням мережі Інтернет потрібно не допускати можливості доступу учнів до сайтів, що містять жорстоку і аморальну інформацію. Рекомендуємо користуватися безкоштовними фільтрами та брандмауерами (з підтвердженням їх належності до комп'ютерних програм вільного використання) або тими, які доступні для навчального закладу та забезпечують відповідний рівень захисту. Знайти інформацію про безпечний Інтернет можна на сайті www.google.com/intl/uk/goodtoknow/.

Наголошуємо, що оцінювання навчальних індивідуальних і групових проєктів є обов'язковим для всіх учнів класу. Рекомендуємо звернути увагу на зазначену в пояснювальній записці до навчальної програми з інформатики для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів можливість оцінювання індивідуальних досягнень учнів методом «Портфоліо».

Навчальні заклади, що обрали програму «Інформатика. 5-9 класи загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу» (2012 рік; автори: Г. Громко, Є. Іванов, В. Лапінський, В. Мельник, Ю. Пасіхов, В. Руденко), продовжують у 7 класі навчання за цією програмою.

Для опанування інформатики у школах з поглибленим вивченням предметів математично-природничого циклу базовими є розділи:

Назва розділу	Кількість годин
Інформація та її властивості	2
Службове програмне забезпечення	4
Основи інформаційної безпеки	2
Мережеві технології	4
Опрацювання даних у таблицях	8
Комп'ютерне моделювання	2
Алгоритмізація та програмування	5
Виконання індивідуального проекту	3
Резерв	5
Усього	35

Варіативну складову навчального плану в 7 класі можна реалізувати, обравши такі курси за вибором:

- Проектування робототехнічних систем (авт. І. Кіт, О. Кіт);
- Основи програмування (авт. С. Вапнічний, В. Зубик, В. Ребрина);
- Інструменти для веб-дизайну (авт. І. Фоменко);
- «Хмарні сервіси Office 365» (авт. С. Литвинова, Г. Абросімова).

Рекомендуємо популяризувати серед учнів 8–11 класів конкурси, пов'язані з розробкою та підтримкою вільних програм (Google Code-In, Google Summer of Code тощо), якщо це не вимагає фінансових витрат від навчального закладу, учителя або учня та відбувається в рамках чинних Державних санітарних правил та норм «Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах».

Інформуємо, що відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 21.05.2015 № 1/11-7136 з грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» схвалено навчальну програму з інформатики для учнів 10–11 класів інформаційно-технологічного профілю загальноосвітніх навчальних закладів (авт. С. Щеряков).

У процесі проведення уроків з інформатики слід приділяти увагу патріотичному вихованню учнів, розкривати досягнення вітчизняної науки, українських учених у розробленні обчислювальної техніки і фундаментальних основ кібернетики та інформатики.

Перед початком навчального року вчитель інформатики повинен ознайомитись та використовувати у своїй діяльності Інструктивно-методичні матеріали «Безпечне проведення навчальних занять у кабінетах інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій загальноосвітніх навчальних закладів», що містяться в листі МОН від 17.07.2013 № 1/9-497 «Про використання Інструктивно-методичних матеріалів з питань створення безпечних умов для роботи в кабінетах інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій загальноосвітніх навчальних закладів».

Зазначаємо про неприпустимість зобов'язувати до використання програмного забезпечення для вивчення інформатики, що є платформно залежним або платним для загальноосвітнього навчального закладу, учителя чи учня. Учитель має право вибору конкретних програмних засобів. По можливості слід заохочувати використання вільного програмного забезпечення, зокрема офісного пакету OOo4kids, що містить необхідний мінімум засобів для роботи в школі, а також доступний учням україномовний інтерфейс, офісного пакету LibreOffice та ін.

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання: «Комп'ютер в школі та сім'ї», «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах», «Інформатика в школі».

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України / [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

ОФІЦІЙНО ПОВІДОМЛЯЄМО

2. Офіційний веб-сайт Інститут інноваційних технологій і змісту освіти / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://iitzo.gov.ua>.
  3. Офіційний веб-сайт Національної академії педагогічних наук України / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.ipv.org.ua>.
  4. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>.
  6. Острів знань / [Електронний ресурс] — Режим доступу : www.ostriv.in.ua.
  7. Сайт газети «Народна армія» / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.na.mil.gov.ua/>
  8. Сайт журналу «Військо України» / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://viysko.com.ua/>
  9. Сайт науково-теоретичного та науково-практичного журналу «Наука і оборона» / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.nio.mil.gov.ua>.
  10. Сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України / [Електронний ресурс] — <http://www.mns.gov.ua>.
  11. Сайт Товариства сприяння обороні України / [Електронний ресурс] — <http://tsou.org.ua>.
  12. Сайт Товариства Червоного Хреста України / [Електронний ресурс] — <http://www.redcross.org.ua>.
  13. Сайт методично-інформаційного журналу «Основи захисту Вітчизни» / [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://Zaxucl.at.ua>.
- Учитель також може залучати матеріали інших українських Інтернет-ресурсів.

Директор департаменту Ю. Г. Кононенко

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Де нові підручники?

НА САЙТАХ ua.lokando.com • ranok.com.ua • interactive.ranok.com.ua,
а незабаром у школах

Завантажуйте сьогодні та розпочинайте заняття!

**Підручник та методичні рекомендації
на I чверть у вільному доступі**

**ВИ ЗНАЄТЕСЬ НА ТОМУ, ЯК НАВЧАТИ;
МИ ЗНАЄМО, ЯК ВАМ У ЦЬОМУ ДОПОМОГТИ**

УВАГА! ОСТЕРІГАЙТЕСЯ ПІДРОБОК! ТІЛЬКИ НА ЗАЗНАЧЕНИХ САЙТАХ ПІДРУЧНИКИ ПРЕДСТАВЛЕНІ В ОСТАННІХ РЕДАКЦІЯХ,
ЩО ОТРИМАЛИ ГРИФ «РЕКОМЕНДОВАНО МОИ УКРАЇНИ»

**Інформатика. 4 клас / М. М. Корнієнко, С. М. Крамаровська,
І. Т. Зарецька**

код 128-T900053У

